

Tīmekļseminārs

Normatīvie aspekti un atļauju izsniegšanas procedūras aprites un biomasas projektiem

16. jūnijs

plkst. 9.15 - 12.30

Seminārs tiek organizēts Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.-2027.gadam 6.1.1. specifiskā atbalsta mērķa "Pārejas uz klimatneitralitāti radīto ekonomisko, sociālo un vides seku mazināšana visvairāk skartajos reģionos" 6.1.1.8. pasākuma projekta Nr. 6.1.1.8/1/24/I/001 "Pašvaldību un plānošanas reģionu speciālistu prasmju paaugstināšana klimatneitrālas ekonomikas un sociālekonomisko seku saistībā ar klimata pārmaiņām mazināšanas jautājumos" ietvaros.

Semināra mērķis

- Mērķis: sniegt pašvaldību speciālistiem praktisku izpratni par normatīvo regulējumu, institūciju kompetencēm un atļauju procesu aprites ekonomikas un biomasas projektu attīstībā.
- Galvenais ieguvums:
 - mazāks risks projektu kavējumiem;
 - savlaicīga juridisko risku identificēšana;
 - efektīvāka sadarbība ar valsts institūcijām;
 - prognozējamāki projektu termiņi un izmaksas.

Eiropas Savienības Zaļais kurss un tiesību akti

Eiropas Zaļais kurss (EU Green Deal)

- Sākums 2019.g. nogalē
- Galvenie stratēģijas mērķi
 - Klimatneitralitāte līdz 2050. gadam
 - Emisiju samazinājums vismaz par 55% līdz 2030. gadam
 - Ilgtspējīga un konkurētspējīga ekonomika
- Galvenie virzieni
 - Tīra un atjaunojama enerģija
 - Aprites ekonomika un atkritumu samazināšana
 - Ilgtspējīgs transports
 - Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība
 - Nulles piesārņojuma pieeja
- Pamatprincips
Ekonomikas izaugsme bez papildu resursu patēriņa un ar sociāli taisnīgu pāreju (atbalsts reģioniem un iedzīvotājiem)
- Rezultāts: tīrāka vide, jaunas tehnoloģijas un ilgtspējīga attīstība Eiropā

Zaļais kurss aprites ekonomikā

ES aprites
ekonomikas politikas
pamatprincips -
resursiem
ekonomiskajā aprītē
jāpaliek pēc iespējas
ilgāk.

Galvenie mērķi:

samazināt atkritumu
rašanos

palielināt pārstrādi un
atkārtotu izmantošanu

samazināt primāro
izejvielu patēriņu

veicināt resursu efektīvu
izmantošanu

samazināt siltumnīcefekta
gāzu emisijas

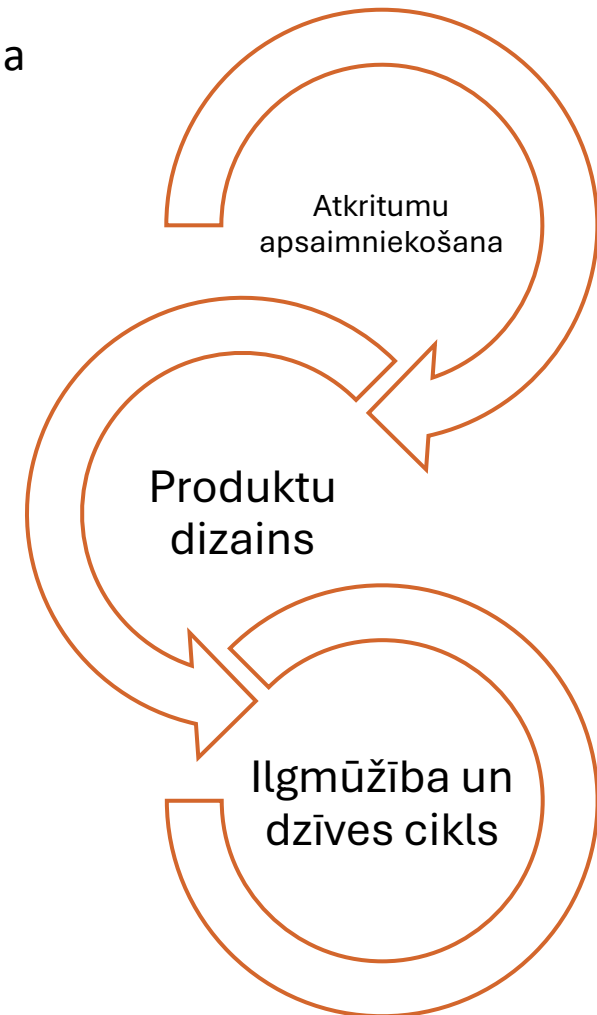
stiprināt ES konkurētspēju
un resursu drošību

Aprites ekonomikas rīcības plāns

- Pieņemts 2020. gadā kā viens no Zaļā kursa pīlāriem
- Aptver visu produktu dzīves ciklu

Politikas maiņa

Kas jau paveikts (piemēri)

Atkritumu apsaimniekošanas mērķi (2018)

- kur jābūt 2035.gadā ar sadzīves atkritumiem

Vienreizlietojamās plastmasas direktīva (2019)

- būtiski ierobežojumi, marķējumi

Regula par baterijām (2023)

- pilns dzīves cikla regulējums (ražošana, pārstrāde)

Kritiski svarīgo izejvielu akts (2024)

- definē CRM, nosaka mērķus, ievieš stratēģiskos projektus, risku vadība

Ekodizaina regula (2024)

- prasības produktiem: ilgāk kalpot, būt labojamiem un pārstrādājamiem

Iepakojuma regula (2024–2025)

- vienoti ES noteikumi, visiem iepakojumiem jābūt pārstrādājamiem, pēc iespējas mazāk iepakojuma

Right to Repair” direktīva (2024)

- patērētājiem tiesības labot preces, nevis nomainīt

Jaunais regulējums tekstilam (2025) – vairākos tiesību aktos

- obligāta dalīta vākšana, RAS, digitālā produkta pase, aizliegums iznīcināt nepārdotus izstrādājumus

Aprites ekonomikas akts (Circular Economy Act)

- Jauns politikas instruments, plānots 2026. gadā
- Paredzēts kā nākamais lielais “jumta regulējums” pēc 2020. gada Aprites ekonomikas rīcības plāna
- Nav zināms – regula vai direktīva
- Vienlaikus arī grozījumi saistītajos tiesību aktos

Galvenie mērķi:

pāriet no lineārās uz aprites ekonomiku un pārveidot atkritumus par resursiem

izveidot vienotu ES tirgu otrreizējiem resursiem

palielināt pārstrādāto materiālu pieejamību

veicināt pieprasījumu pēc otrreizējām izejvielām (iepirkumi)

risināt kritisko izejvielu un resursu drošību

samazināt administratīvos šķēršļus aprites uzņēmumiem

Kritiskās izejvielas (Critical Raw Materials, CRM)

TOP tēma

- Izejmateriāli (metāli un minerāli), kuri ir vienlaikus:
 - ļoti svarīgi ekonomikai (sistēmiski svarīgi)
 - pakļauti augstam piegādes riskam (ģeopolitiski riskanti)
- ES (2024) identificē 34 kritiskās izejvielas, no tām 17 ir “stratēģiskās”:
 - enerģētikas pārejai;
 - digitālajām tehnoloģijām;
 - rūpniecības drošībai.

Kritiskās izejvielas (Critical Raw Materials, CRM)

Nozare	Kritiskās izejvielas	Kur rodas atkritumu plūsmās
 Energētika un baterijas	Litijs, Kobalts, Niķelis (battery-grade), Grafīts, Mangāns, Varš, Boksīts / alumīnijs	Nolietotas baterijas (EV, e-ierīces), kabeļi, elektronika, alumīnija iepakojums
 Atjaunojamā enerģija un magnēti	Retzemju elementi, Volframs, Titāns	Vēja turbīnu komponentes, elektromotori, industriālā elektronika
 Digitālās tehnoloģijas	Silīcija metāls, Gallijs, Germānijs , Hafnijs, Hēlijs, Arsēns	Elektronikas atkritumi: mikroshēmas, saules paneļi, optika, pusvadītāji
 Rūpniecība un materiāli	Fluorspāts, Feldšpats, Bors, Magnijs , Stroncijs, Barīts	Būvniecības atkritumi, stikls, keramika, metalurģijas atlikumi
 Speciālie metāli un sakausējumi	Niobijs , Tantals, Skandijs, Platīna grupas metāli , Vanādijs , Antimons, Bismuts, Berilijs	Katalizatori (auto, industriālie), elektronika, aviācijas iekārtas, baterijas
 Smagā rūpniecība / ķīmija	Koksa ogles, Fosfāta ieži, Fosfors	Rūpnieciskie blakusprodukti, mēslojuma atkritumi, notekūdeņu dūņas

Būtiskākie ES tiesību akti

Aprites ekonomikas un atkritumu apsaimniekošanas jomā būtiskākie ES normatīvie akti:

Atkritumu pamatdirektīva (2008/98/EK)

Direktīva par atkritumu poligoniem (1999/31/EK)

Rūpniecisko emisiju direktīva (2010/75/ES)

Ietekmes uz vidi novērtējuma direktīva (2011/92/ES)

Atjaunojamās enerģijas direktīva (RED III) ((ES) 2023/2413)

Direktīva par iepakojumu un iepakojuma atkritumiem

Taksonomijas regula un ilgtspējas prasības

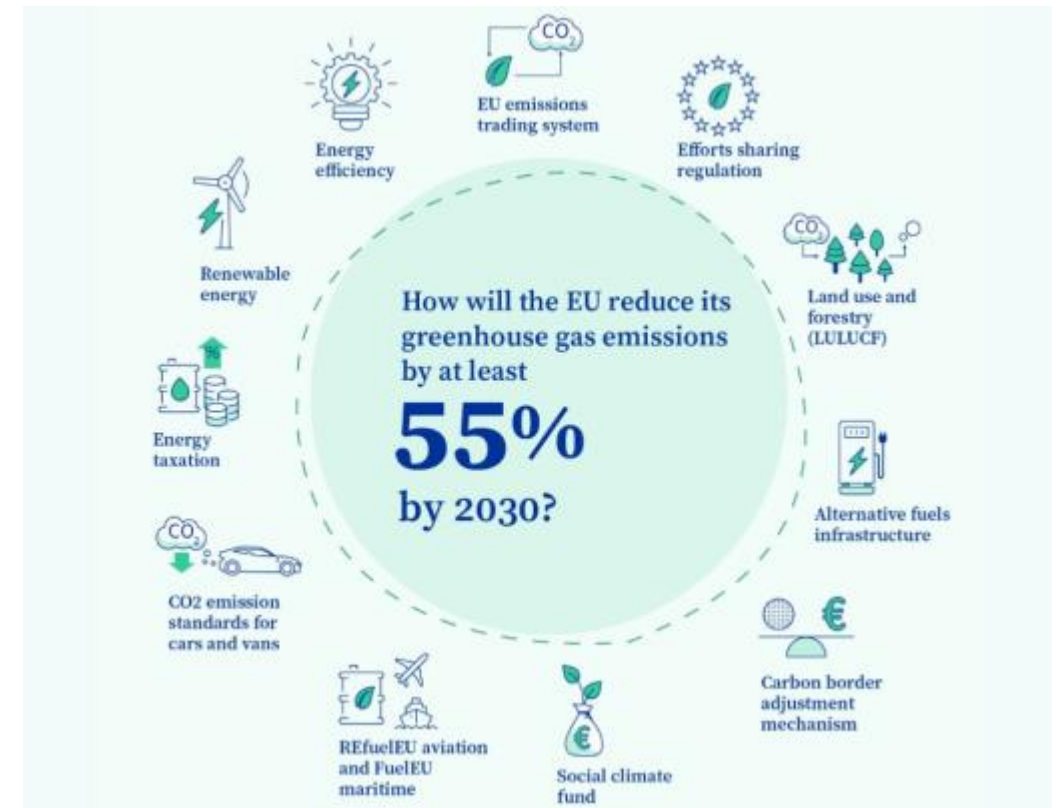
Zaļais kurss klimata politikā un enerģētikā

Fit for 55

- Savstarpēji saistītu ES klimata, enerģētikas, transporta un vides tiesību aktu pakete
- Kopā vairāk nekā 20 tiesību aktu un grozījumu, ko Eiropas Komisija iesniedza 2021. gadā, lai:
 - samazinātu SEG emisijas vismaz par 55% līdz 2030. gadam;
 - sasniegtu klimata neitralitāti līdz 2050. gadam;
 - paātrinātu atjaunojamās enerģijas attīstību;
 - uzlabotu energoefektivitāti;
 - samazinātu atkarību no fosilajiem kurināmajiem.
- Būtisks instruments Eiropas Zaļā kursa īstenošanai

Fit for 55

- stingrākas energoefektivitātes prasības;
- paātrinātas atļauju procedūras AER projektiem;
- atbalsts biometāna, ūdeņraža, saules, vēja, akumulatoru un tīklu tehnoloģijām;
- jaunas prasības centralizētās siltumapgādes sistēmām;
- pieaugoša aprites ekonomikas un resursu efektivitātes nozīme teritoriju attīstībā.

Būtiskākie ES tiesību akti, kas īsteno Fit for 55

ES Klimata akts (Regula (ES) 2021/1119)

RED III – Atjaunojamās enerģijas direktīva (ES) 2023/2413

Energoefektivitātes direktīva (ES) 2023/1791

Ēku energoefektivitātes direktīva (ES) 2024/1275

ETS (Emisiju kvotu tirdzniecības sistēma) reforma

TEN-E regula (ES) 2022/869

Net-Zero Industry Act Regula (ES) 2024/1735

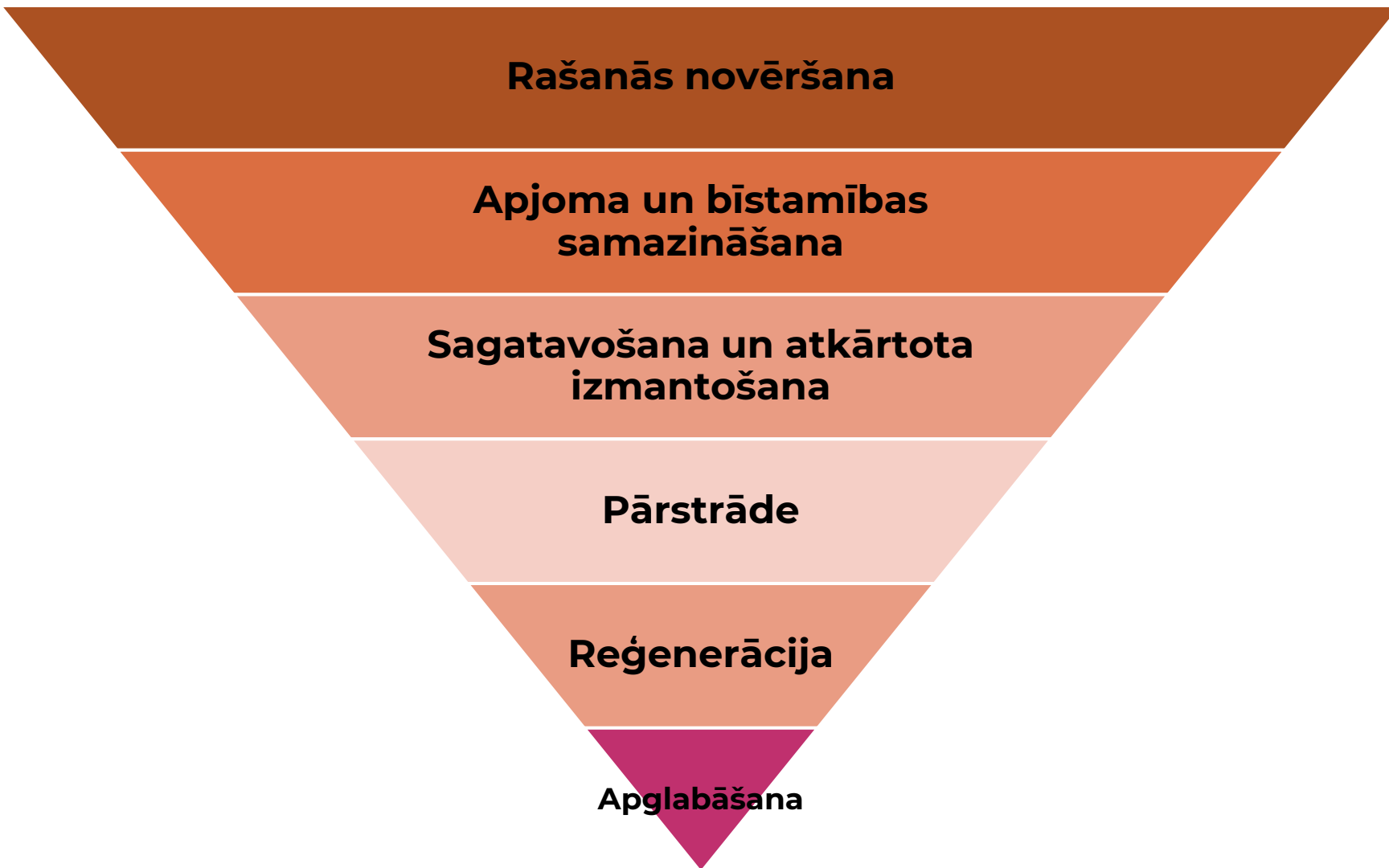
REPowerEU pasākumu kopums kas pieņemts pēc 2022. gada enerģētikas krīzes

ES tiesību aktu pārņemšana Latvijā

ES tiesību akts	Latvijas normatīvie akti
Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem (Atkritumu pamatdirektīva) Padomes Direktīva 1999/31/EK par atkritumu poligoniem	Atkritumu apsaimniekošanas likums un uz tā pamata izdotie MK noteikumi
Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2011/92/ES par dažu publisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (IVN direktīva)	Likums “Par ietekmes uz vidi novērtējumu un uz tā pamata izdotie MK noteikumi
Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (IED)	Likums “Par piesārņojumu” un uz tā pamata izdotie MK noteikumi
Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2023/2413 par atjaunojamo enerģiju (RED III)	Enerģētikas likums; Elektroenerģijas tirgus likums; AER veicināšanas regulējums (MK līmenī)

Atkritumu apsaimniekošana

Atkritumu apsaimniekošanas sistēma

Atkritumu apsaimniekošanas likums

Nosaka:

atkritumu definīciju

atkritumu apsaimniekošanas prasības

atļauju sistēmu

institūciju kompetenci

pašvaldību pienākumus

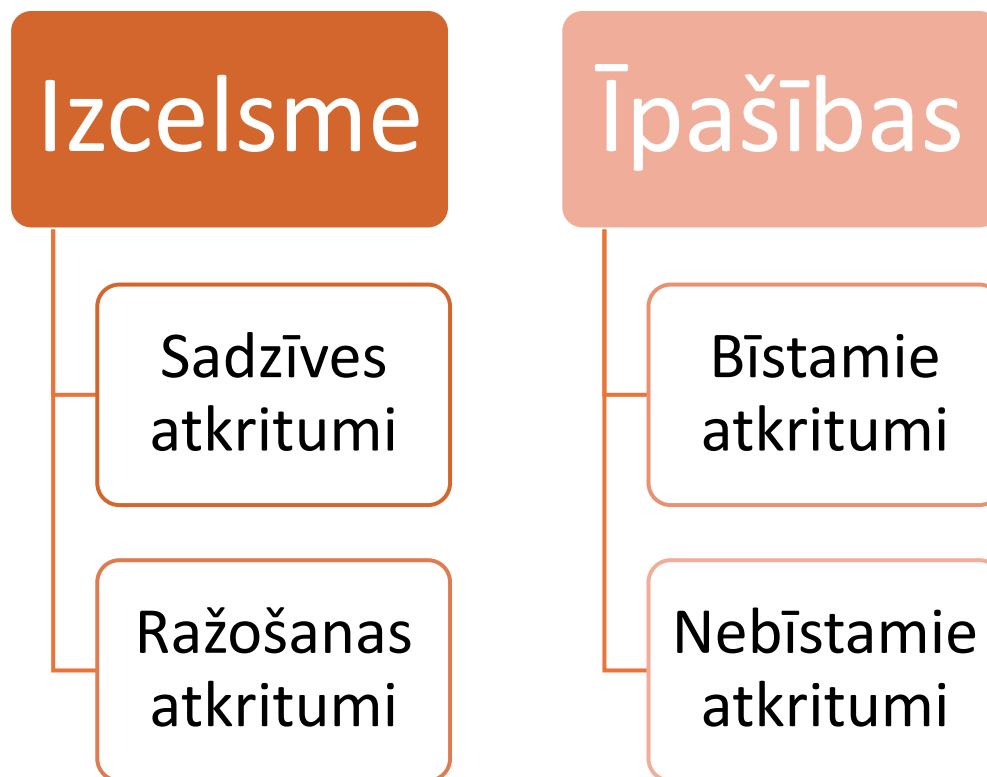
atkritumu apsaimniekošanas
plānošanu u.c.

Atkritumi

Atkritumu apsaimniekošanas likums

Atkritumi - jebkurš priekšmets vai viela, no kuras tās valdītājs atbrīvojas, ir nolēmis vai spiests atbrīvoties

- Nav nozīmes komerciālai vai emocionālai vērtībai, nosaukumam
- Izšķirošs – nolūks atbrīvoties

Atkritumu apsaimniekošanas mērķi

Sadzīves atkritumi

- Apglabāšana līdz 2035.g. samazinājusies līdz 10%
- Atkārtota izmantošana un pārstrāde līdz 2035.g. vismaz 65%

Izlietotais iepakojums

- Pārstrāde līdz 2031.g. 70%
- Plastmasas depozīta iepakojums līdz 2029.g. savākšana 90%

Būvniecības atkritumi

- katru gadu vismaz 70% nebīstamo būvniecības atkritumu sagatavoti atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un citai materiāla reģenerācijai, tostarp tilpju aizbēršanai

Atkritumu apsaimniekošanā iesaistīto institūciju atbildība un funkcijas

Klimata un enerģētikas ministrija:

- izstrādā valsts atkritumu apsaimniekošanas plānu un koordinē tā īstenošanu
- izstrādā normatīvo aktu projektus un politikas plānošanas dokumentus
- apkopo informāciju par atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanu un sagatavo ziņojumus Eiropas Komisijai
- koordinē sadzīves atkritumu poligonu ierīkošanu

Pašvaldības:

- organizē savā teritorijā:
 - visu sadzīves atkritumu, tai skaitā, sadzīvē radušos bīstamo atkritumu apsaimniekošanu un dalītu vākšanu
 - mājāsaimniecībās radīto būvniecības atkritumu apsaimniekošanu
- **pieņem lēmumus par jaunu sadzīves, ražošanas, bīstamo atkritumu apsaimniekošanas iekārtu izvietojumu savā teritorijā**
- izdod saistošos noteikumus par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu
- veicina iedzīvotāju iesaisti un izglītošanu
- atbild par sadzīves atkritumu apsaimniekošanas mērķu sasniegšanu

Atkritumu apsaimniekošanā iesaistīto institūciju atbildība un funkcijas

Valsts SIA “Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”:

- apkopo informāciju par atkritumu apsaimniekošanu un nodrošina tās sniegšanu
- organizē valsts nozīmes bīstamo atkritumu reģenerācijas vai apglabāšanas iekārtu un atkritumu poligonu ierīkošanu un apsaimniekošanu
- organizē bezsaimnieka bīstamo atkritumu apsaimniekošanu

Valsts vides dienests:

- kontrolē normatīvajos aktos par atkritumu apsaimniekošanu noteikto prasību ievērošanu
- izdod atļaujas, tehniskos noteikumus un citus administratīvos aktus piesārņojošo, t.sk., atkritumu apsaimniekošanas darbību veikšanai
- veic valsts informācijas sistēmas “Atkritumu plūsmu uzskaites sistēma” (APUS) pārziņa funkciju
- sniedz atzinumus par ietekmes uz vidi novērtējumiem
- izskata apstrīdētos administratīvos aktus

Atkritumu klasifikācija

- MK Nr.302 – atkritumu klasifikators
- Atkritumi ir klasificēti:
 - **Nodaļās**
(P: **13** eļļu atkritumi (izņemot pārtikas eļļas un 05, 12 un 19 nodaļā minētās eļļas))
 - **Grupās**
(P: **13 01** hidraulisko eļļu atkritumi)
 - **Klasēs**
(P: **13 01 01*** hidrauliskās eļļas, kas satur polihlorētos bifenilus vai polihlorētos terfenilus)
- Bīstamos atkritumus klasifikatorā apzīmē ar *

Komisijas paziņojums - Tehniski norādījumi par atkritumu klasificēšanu (2018/C 124/01)

Atkritumu klases noteikšanas hierarhiskā secība

A.

- No 01. līdz 12. un no 17. līdz 20.
- *Ar atkritumu avotu saistītās nodaļas*

B.

- No 13. līdz 15.
- *Ar atkritumu veidu saistītās nodaļas*

C.

- 16
- *Nodaļa atkritumiem, kas citur sarakstā nav norādīti*

Absolūti bīstami ieraksti un spoguļieraksti

Absolūti bīstamas klases	Spoguļieraksti
- definētas, klasifikatorā atzīmētas ar * - nav iespējami nebīstami atkritumi	divi vai vairāki saistīti ieraksti, no kuriem viens attiecas uz bīstamiem atkritumiem, bet otrs - uz nebīstamiem atkritumiem.
nav nepieciešama papildus novērtēšana	vienāda izcelsme
	ir nepieciešama papildus novērtēšana atbilstoši KOMISIJAS REGULAI (ES) Nr. 1357/2014, kas noteic piesārņojošo vielu robežvērtības, balstoties uz bīstamo vielu: 1. bīstamības klasi 2. bīstamības kategorijas kodu 3. bīstamības apzīmējuma kodu
	 var aprēķināt vai testēt

Atkritumu izcelsme

sadzīves atkritumi – nešķiroti atkritumi un dalīti savākti atkritumi no mājstaimniecībām, tai skaitā papīrs un kartons, stikls, metāli, plastmasa, bioloģiskie atkritumi, koksne, tekstilmateriāli, iepakojums, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi, bateriju un akumulatoru atkritumi, liela izmēra atkritumi, tostarp matračī un mēbeles, kā arī nešķiroti atkritumi un no citiem avotiem dalīti savākti atkritumi, kuru īpašības un sastāvs ir līdzīgs atkritumiem no mājstaimniecībām

Atkritumu klases – 15 01, visa 20 nodaļa, 19 nodaļa, ja atkritumi radušies sadzīves atkritumu apstrādē

ražošanas atkritumi – atkritumi no ražošanas, lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības, septiskajām tvertnēm un notekūdeņu kanalizācijas tīkla un attīrīšanas, tai skaitā notekūdeņu dūņas, nolietoti transportlīdzekļi vai būvdarbos un būvju nojaukšanas procesā radušos atkritumus

Atkritumu klases – pārējās, izņemot sadzīves atkritumus

Atkritumu īpašības

bīstamie atkritumi – atkritumi, kuriem piemīt viena vai vairākas īpašības, kas padara tos bīstamus cilvēku dzīvībai un veselībai, videi, kā arī personu mantai, un kuri atbilst atkritumu klasifikatorā noteiktajām bīstamo atkritumu kategorijām

nebīstamiem atkritumi – visi pārējie atkritumi, kuri netiek klasificēti kā bīstamie atkritumi

Ja bīstamos atkritumus nav iespējams klasificēt, bīstamo atkritumu apsaimniekotājs **nodrošina bīstamo atkritumu izcelsmes, sastāva un ķīmisko īpašību analīzi**, lai atkritumus varētu klasificēt

Ir aizliegts atšķaidīt vai sajaukt ar citiem atkritumiem bīstamos atkritumus, **lai** tajos **samazinātu** sākotnējo bīstamas ķīmiskas vielas **koncentrāciju** līdz tādām līmenim, lai šie atkritumi nebūtu klasificējami kā bīstamie atkritumi

Atkritumu apsaimniekošanas darbības

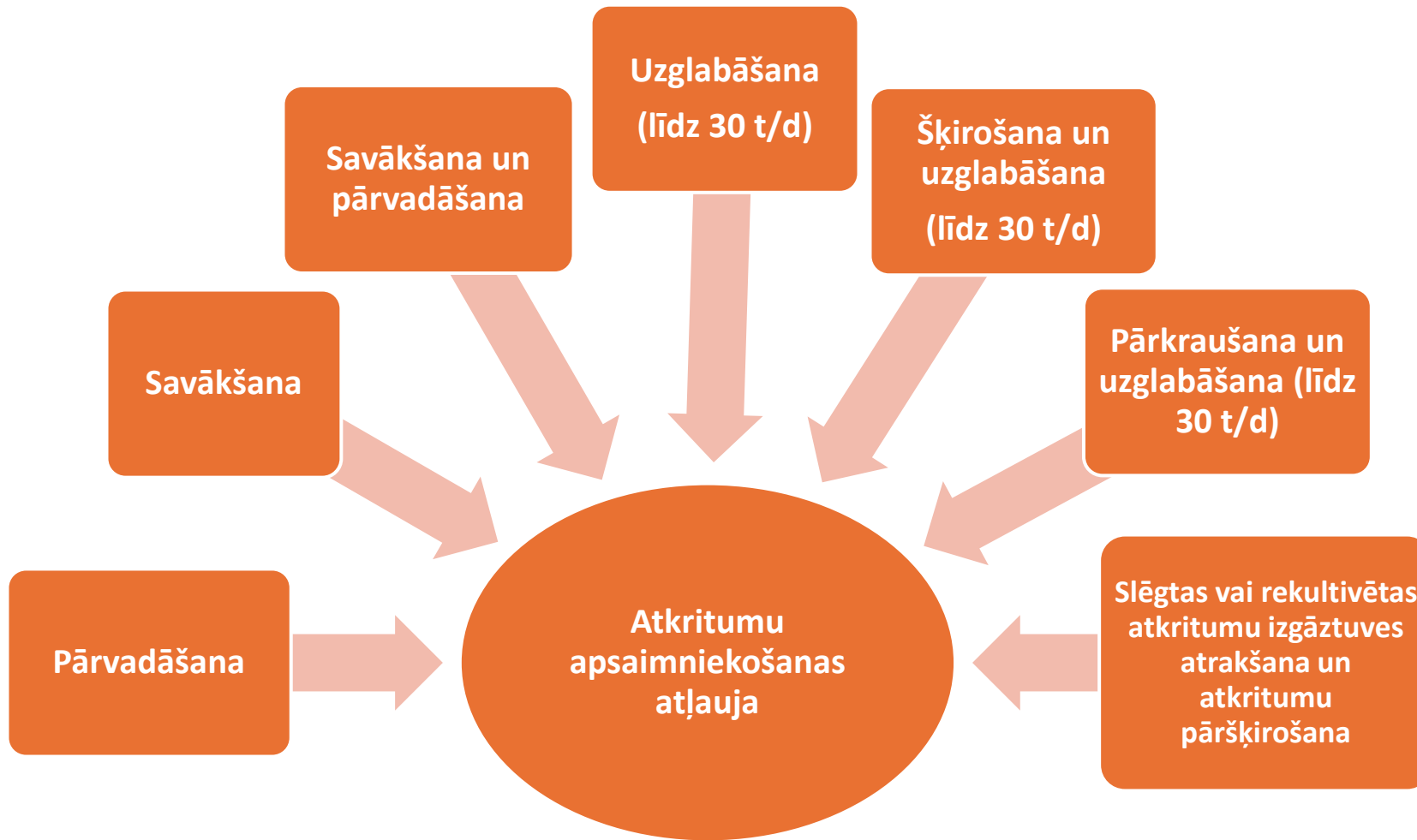
Pārstrāde - atkritumu reģenerācijas darbība, kurā atkritumu materiālus pārstrādā produktos, materiālos vai vielās atbilstoši to sākotnējam vai citam izmantošanas veidam, ietverot organisko materiālu pārstrādi

Reģenerācija - jebkura darbība, kuras galvenais rezultāts ir atkritumu lietderīga izmantošana ražošanas procesos vai tautsaimniecībā, aizstājot ar tiem citus materiālus, kuri būtu izmantoti attiecīgajai darbībai, vai atkritumu sagatavošana šādi izmantošanai

Apglabāšana – jebkura cita ar atkritumiem veikta darbība, kas nav uzskatāma par atkritumu reģenerāciju, arī tad, ja šīs darbības sekundārais rezultāts ir vielu vai enerģijas iegūšana

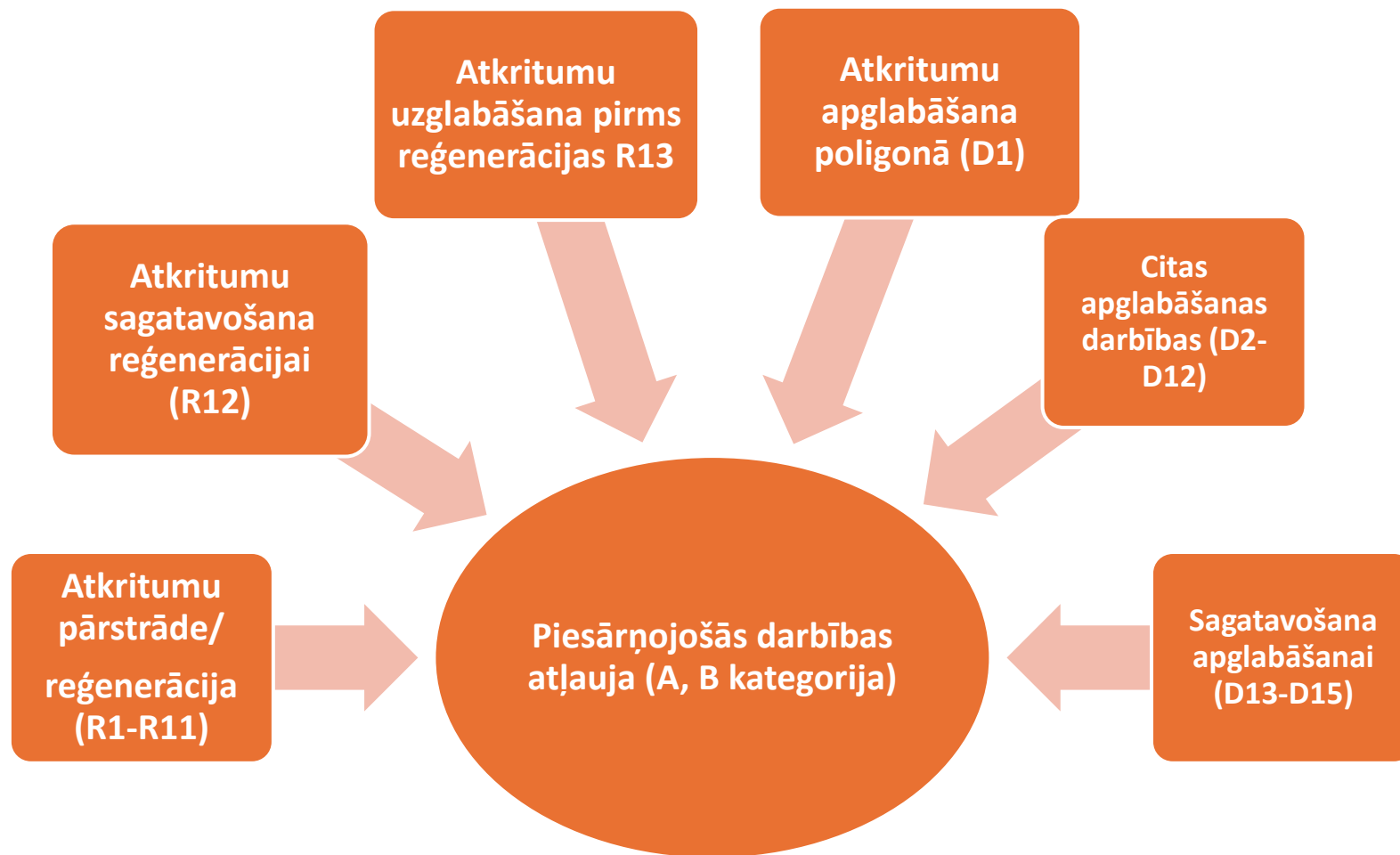
Atkritumu apsaimniekošanas darbības

MK Nr.703

Visas atļaujas derīgas tikai ar spēkā esošu finanšu nodrošinājumu (MK Nr.134)!!!

Atkritumu apsaimniekošanas darbības

**Visas atļaujas derīgas tikai ar spēkā esošu finanšu
nodrošinājumu (MK Nr.134)!!!**

Atkritumu apsaimniekošanas darbības

atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai

atkritumu reģenerācijas darbība, kurā par atkritumiem kļuvušu produktu vai tā sastāvdaļas pārbauda, tīra vai labo, lai varētu atkārtoti lietot bez turpmākas priekšapstrādes

atkārtota izmantošana

jebkura darbība, kuras rezultātā produktus vai to sastāvdaļas, kas nav atkritumi, izmanto vēlreiz tādā pašā nolūkam, kādā tie bija paredzēti.

Otrreizējās izejvielas un ražošanas blakusprodukti

Materiāla statusa nozīmīgums

- Materiāla statuss nosaka:
 - piemērojamo regulējumu;
 - nepieciešamās atļaujas;
 - uzraudzības intensitāti;
 - tehnoloģisko risinājumu prasības.

Atkritumu beigu statusa piemērošanas kritēriji

MK Nr. 302 «Noteikumi par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus» iekļauti atkritumu beigu statusa kritēriji:

- paredzēts **izmantot noteiktam nolūkam**
- **pastāv tirgus / pieprasījums**
- **atbilst** normatīvajos aktos noteiktajām **tehniskajām prasībām** šādas vielas vai priekšmeta turpmākai izmantošanai
- izmantošana **nerada negatīvu ietekmi uz vidi un cilvēku veselību**

Atkritumu direktīva paredz, ka, izstrādājot kārtību, kādā dalībvalstī tiek piemērots beigu statuss, definē:

- **atkritumus**, ko atļauts izmantot kā materiālu reģenerācijas darbībai
- atļautos **apstrādes procesus** un metodes
- standartiem atbilstošus **kvalitātes** kritērijus atkritumu beigu statusu sasniegušajiem **materiāliem**
- prasības **kvalitātes vadības** sistēmai
- prasības attiecībā uz **atbilstības apliecinājumu**

Atkritumu beigu statuss

Reģenerēto materiālu var uzskatīt par atkritumu beigu statusu sasniegušu, ja tas atbilst noteiktiem nosacījumiem. Papildus var būt attiecināmi tiesību akti par ķīmiskajām vielām un produktiem (REACH)

Persona, kas:

- a) pirmo reizi izmanto, materiālu, kas vairs nav atkritumi un kas nav laists tirgū; vai
- b) pirmoreiz laiž tirgū materiālu pēc tam, kad tas vairs nav atkritumi, nodrošina, ka materiāls atbilst attiecīgajām prasībām saskaņā ar piemērojamajiem tiesību aktiem ķīmikāliju un produktu jomā.

Atkritumu beigu statuss

IR NOTEIKTS

- *vara lūžņiem (Regula 715/2013)*
- *stikla lauskām (Regula 1179/2012)*
- *dzelzs, tērauda & alumīnija lūžņiem (Regula 333/2011)*
- *no nolietotām riepām iegūtiem gumijas materiāliem (MK Nr.682)*
- *tehniskajam kompostam (MK Nr.571)*
- *šķeldai, skaidām no koka iepakojuma vai būvniecības atkritumiem (MK Nr.317)*
- *pelniem no biomasas sadedzināšanas iekārtām (MK Nr.516)*

PROCESĀ

- *plastmasas atkritumiem
(īstenošanas regula, publicēts projekts)*

JĀNOSAKA

- *minerālmateriāliem, kas iegūti no būvniecības atkritumiem*
- *gruntij pēc attīrīšanas darbībām*
- *atstrādātām eļļām un tām līdzīgiem naftas produktiem*
- *papīra atkritumiem*
- *tekstila atkritumiem*

Operatora pienākumi

- nodrošināt izejmateriāla kontroli
- uzraudzīt pārstrādes procesu
- izstrādāt kvalitātes sistēmu
- nodrošināt izsekojamību
- veikt testēšanu / laboratorijas pārbaudes
- veikt uzskaiti
- glabāt dokumentāciju un pierādījumus

Otrreizējās izejvielas

- atkritumi var kļūt par produktu tikai tad, ja ir pierādīta to kvalitāte, drošums un tirgus pieprasījums, un to apstiprina stingri dokumentēta kontroles sistēma → **nav balstīts pārliecībā, ka viss, ko var pārdot, ir materiāls**
- otrreizējās izejvielas, kuras **netiek realizētas gada laikā kopš saražošanas, uzskata par atkritumiem** un atbilstoši apsaimnieko
- īpaša uzmanība – ievēdot un izvedot no Latvijas

Otrreizējās izejvielas pārvieto ar atbilstības apliecinājumu/deklarāciju

Reģenerācijas ierobežojumi

- Reģenerācijas izmaksas un neregenerējamās daļas apglabāšanas izmaksas;
- Reģenerētās vielas daudzums attiecībā pret neregenerējamajiem atkritumiem;
- Novērtētā reģenerētās vielas vērtība un vajadzība pēc tās;
- Sastāvā esošās aizliegtās vielas un piesārņotāji, kuru atgriešana aprites ciklā nav pieļaujama (P: noturīgie organiskie piesārņotāji).

Ražošanas blakusprodukti

- vielas vai priekšmeti, kas radušies tādā ražošanas procesā, kura galvenais mērķis nav saražot šādu vielu vai priekšmetu
- nav tehniskas izvēles rezultāts (piemēram, ražošanas procesa izmaiņas, lai attiecīgajam materiālam piešķirtu specifiskas tehniskās īpašības)
- ražošanas process - process, kurā ražošanas faktori, proti, kapitāls, darbaspēks, tehnoloģija un zeme (ielaide), tiek pārvērsti precēs un pakalpojumos (izlaide) ĢA secinājumi lietā C-238/21
- ražošanas process - darbību kopums, kuru rezultātā rūpnīcā nonākušie materiāli un pusfabrikāti pārvēršas gatavā izstrādājumā Tēzauris.lv

Ražošanas blakusprodukti

MK Nr.302 5.punkts kritēriji identificēšanai

- vielu vai priekšmetu turpmāk **noteikti lietos**
- vielu vai priekšmetu **izmanto uzreiz**, bez turpmākas apstrādes, ja vien tāda nav paredzēta ražošanas procesā
- **viela vai priekšmets ir radies kā ražošanas procesa neatņemama daļa**
- vielas vai priekšmeta **izmantošana atbilst prasībām**, kas normatīvajos aktos noteiktas attiecīgajai vielai vai priekšmetam, kā arī vides un veselības aizsardzības prasībām attiecīgās vielas vai priekšmeta izmantošanai, un attiecīgās vielas vai priekšmeta izmantošana **neradīs negatīvu ietekmi uz vidi un cilvēku veselību**

Ražošanas blakusprodukti

Vizuāli nav atšķirības no atkritumiem

Ieteicams piegādāt ar apliecinājumu, kurā ietvert:

- atbilstību noteiktajiem kritērijiem
- procesu, kurā radušies

Spriedums un ĢA secinājumi lietā C-238/21

ĢENERĀLADVOKĀTES LAILAS MEDINAS SECINĀJUMI:

- no blakusprodukta nevēlas atbrīvoties, ir saredzams ieguvums īpašniekam/dod tam saimniecisku labumu
- nepārprotams pieprasījums piegādāt
- kvalitātes kontrole kā daļa no sagatavošanas atkārtotai izmantošanai
- jānodrošina piemērota uzglabāšana
- materiālam un piegādājamajam daudzumam – jābūt faktiski paredzētam un stingri ierobežotam tikai konkrētā lietojuma vajadzībām
- formāli kritēriji (uzskaites un dokumentācijas pienākumi), kuriem vides aizsardzībā nav nozīmes, jāuzskata par tādiem, kas ir pretrunā Direktīvas 2008/98 mērķiem (t.sk. hierarhijai)

Kopsavilkums

- Materiāls vs Atkritumi – pierādījumi nevis pārlicība
- Atkritumu apsaimniekošanu veic tikai ar atbilstošu atļauju un finanšu nodrošinājumu
- Nepareiza klasifikācija:
 - nepareiza atļauja
 - neatbilstošas tehnoloģijas (piemēram, atkritumu dedzināšana)
 - neatbilstoša uzglabāšana (lietus ūdeņu savākšana, cietais segums)
- Sankcijas par neatbilstošu atkritumu apsaimniekošanu, t.sk., darbības apturēšana
- Reputācijas un eksporta riski

Uzņēmuma gadījumā ražošanas atkritumi ir absorbenti, plēves, kartoni, par kuru apsaimniekošanu Uzņēmums ir noslēdzis līgumus.

Kā arī Uzņēmums savstarpēji izdevīgos komerciālos nolūkos atpērk, pieņem no dažiem klientiem savus ražojumus - lietotos izstrādājumus (atkārtoti izmantojamus produktus), ar nolūku tos izmantot jaunu produktu ražošanā. Tāpat kā ražošanas brāķi, lietotos izstrādājumus pilnībā pārstrādā, neradot atkritumus un saražojot jaunus produktus. Ne viena no darījuma pusēm nevēlas atbrīvoties no izstrādājumiem, bet gan izmantot tos jaunu produktu ražošanai, samazinot izmaksas. Tātad lietotos izstrādājumus nevar uzskatīt par atkritumiem, jo tie neatbilst "Atkritumu apsaimniekošanas likuma" definīcijai 1. panta 1.punktam.

Jauns atkritumu apsaimniekotājs/aprites uzņēmums

Apsaimniekošanas darbības organizācija

- Reģenerācijas darbība (pagaidu vai gala pārstrāde)
- Reģenerācijas efektivitāte
- Atkritumu uzglabāšanas ilgums pirms reģenerācijas
- Atkritumu uzkrāšanas risks/nepietiekama jauda

Reputācija

- Kas izskanējis publiskajā telpā
- Iesaistītās personas

Jau darbojas citā pašvaldībā vai ietilpst lielā uzņēmumu grupā

- Termins & finanšu nodrošinājums
- Atkritumu klases un apjomi (t.sk vienlaicīgā uzglabāšanā)
- Nav kontrolējošo iestāžu noteiktu darbības ierobežojumu

VVD reģistru vietne
Izsniegtās atļaujas un licences

Biomasa

Biomasa

Enerģētikas likums

- **biomasa** - lauksaimniecības, mežsaimniecības un saistīto nozaru, arī zvejniecības un akvakultūras, produktu, atkritumu un atlikumu bioloģiski noārdāmā frakcija, tai skaitā augu un dzīvnieku izcelsmes vielas, kā arī ražošanas un sadzīves atkritumu bioloģiski noārdāmā frakcija;
- **biomasas kurināmais** — gāzveida vai cietais kurināmais, kas saražots no biomasas;

Biomasa izmantošanas veidi

- Koksnes un citu bioloģisko resursu pārstrāde
- Siltumenerģijas ražošana
- Elektroenerģijas ražošana
- Koģenerācija
- Biogāzes un biometāna ražošana
- Kompostēšana
- Pirolīze, gazifikācija un citi termo procesi

Piesārņojošās darbības!

Biomases izmantošanas regulējuma vieta sistēmā

Vides tiesības	Enerģētikas tiesības	Atkritumu tiesības
• ietekmes uz vidi novērtēšana un atļaujas piesārņojošai darbībai • prasības sadedzināšanas iekārtām piesārņojuma kontrolei (t.sk. monitorings) • emisiju robežvērtības un emisiju limiti (CO₂, NO_x, cietās daļiņas) • SEG emisijas • dabas resursu nodoklis	• enerģijas ražošana • resursu izcelsmes garantijas • atjaunojamās enerģijas statuss, ilgtspējas kritēriji • tīkla pieslēgumi	• Izejvielas (atkritumu vai resursa statuss) • procesa atkritumi (pelni, digestāts u.c.)

pieaugoša regulējuma sarežģītība

Vides aizsardzība un piesārņojošo darbību veikšana

Vides aizsardzība

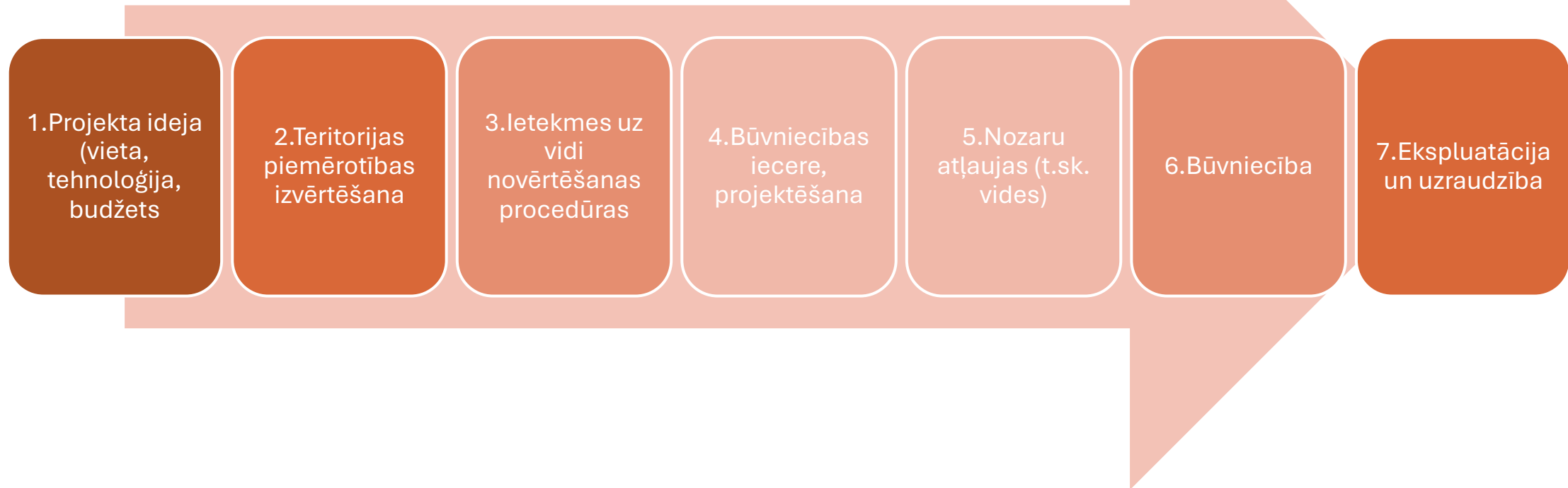
- Jebkurai darbībai ir ietekme uz vidi. To pārvalda ar atbilstošu rīku/pasākumu, kurš var būt obligāts vai brīvprātīgs:
 - ietekmes uz vidi novērtējums
 - vides atļaujas
 - dabas resursu nodoklis
 - pārvaldības sistēmas
- Ja ir šaubas par rīcības atbilstību, to vērtē pret vispārējiem vides aizsardzības principiem

Vides aizsardzības likums

- Vides aizsardzības principi:
 - piesārņotājs maksā
 - piesardzības princips
 - novēršanas princips
 - izvērtēšanas princips
- Sabiedrības tiesības vides jomā
- Vides informācija un vides informācijas sistēma
- Valsts un pašvaldību iestāžu pienākumi
- Valsts vides monitorings
- Vides aizsardzības kontrole
- Atbildība par videi nodarīto kaitējumu

Projekta attīstības ceļš

Likums par ietekmes uz vidi novērtējumu

Darbības veids un jauda
Vieta un ietekmētā teritorija
Pēc iespējas agrākā projekta stadijā

1.pielikums

Ietekmes uz vidi novērtējums

2.pielikums

Sākotnējais ietekmes uz vidi
novērtējums

Sākotnējais izvērtējums

- Obligāts (IVN likuma 3.2 pants) darbībām:
 - kuras atbilst 2.pielikuma robežvērtībām;
 - kuras var būtiski ietekmēt Natura 2000 teritorijas;
 - izmaiņām esošajās darbībās:
 - ja izmaiņas atbilst 2.pielikuma robežvērtībām,
 - ja izmaiņu rezultātā tiks sasniegtas vai pārsniegtas 2.pielikuma robežvērtības un izmaiņu apjoms ir 25 % no robežvērtības un vairāk,
 - ja citas izmaiņas esošās 1.vai 2.pielikuma darbībās var izraisīt būtisku nelabvēlīgu ietekmi uz vidi,
 - vairākām līdzīgām darbībām, kuras ietekmē vienu un to pašu teritoriju un kuru izmaiņu rezultātā summāri tiks sasniegtas 1.vai 2.pielikuma robežvērtības;
 - kuras var būtiski ietekmēt vidi, ņemot vērā likuma 11.panta kritērijus.

Ņem vērā pēdējos 5 gadus vai izmaiņas kopš pēdējā izvērtējuma

Ietekmes uz vidi novērtējums

- Obligāts (likuma par IVN 4.pants) paredzētajām darbībām:
 - kuras atbilst 1.pielikuma robežvērtībām;
 - saskaņā ar sākotnējo izvērtējumu,
 - saskaņā ar LR noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem,
 - izmaiņām esošajās darbībās:
 - ja izmaiņas atbilst 1.pielikuma robežvērtībām,
 - ja izmaiņu rezultātā tiks sasniegtas vai pārsniegtas 1.pielikuma robežvērtības,
 - ja izmaiņas paredzētas 1.pielikuma objektā, kuram ietekmes novērtējums līdz šim nav veikts, un izmaiņu apjoms ir 50 % no 1.pielikuma robežvērtības.
 - ja vairākas darbības ietekmē vienu un to pašu teritoriju, ņemot vērā kopējo un savstarpējo ietekmi.

Tehniskie noteikumi (MK noteikumi Nr.30) - vides aizsardzības prasības paredzētajai darbībai

Darbības

- Būvniecība; 20d laikā
- Darbības vietas ierīkošana
- Arī tādas darbības, kurām nav nepieciešama atļauja

Kad

- Pēc SIVI (bez atsevišķa iesnieguma); 7dd laikā
- Pirms MK Nr.30 pielikumā noteiktajām darbībām
- *Pēc IVN** (bez atsevišķa iesnieguma)

Iesniegumu iesniedz

- BIS (būvniecībai)
- Tulpe (citām darbībām)

Publicēšana/sabiedrības iesaiste

- Paziņojums par iesniegto tehnisko noteikumu pieprasījumu
- Nosūtīšana NVO, kas izteikusi tādu interesi
- Izsniegtos tehniskos noteikumus ievieto dienesta tīmekļa vietnē

VVD lēmumi

- Tehnisko noteikumu izsniegšana (derīgi 5 gadus)
- Pamatots atteikums (paziņo pašvaldībai)
- Atzinums, ka tehniskie noteikumi nav nepieciešami

VVD sadarbība

- Ar DAP (ietekme uz īpaši aizsargājamu dabas teritoriju vai mikroliegumu)
- Ar LVĢMC (zemes dzīļu informācija)
- Ar VMD (darbība paredzēta meža zemē)
- eksperti, pašvaldības, būvvaldes

Tehniskie noteikumi

- Darbību piemēri:

- 2. Energētika:

- 2.1. iekārtu uzstādīšana elektroenerģijas, tvaika un karstā ūdens ražošanai, ja to ievadītā siltuma jauda ir 0,2 MW un vairāk;
 - 2.2. vēja elektrostaciju uzstādīšana vai būvniecība;
 - 2.3. kokogļu ražotņu ierīkošana;
 - 2.4. biogāzes iekārtu būvniecība vai uzstādīšana.

- 8. Infrastruktūras projekti:

- 8.1. rūpniecisko teritoriju ierīkošana

- 10. Pārējās darbības:

- 10.1. atkritumu pārstrāde un apstrāde, iekārtu uzstādīšana vai būvniecība atkritumu uzglabāšanai, šķirošanai, tai skaitā pārkraušanas staciju ierīkošana, kuru tilpums pārsniedz 30 m³;
 - 10.2. atkritumu poligonu un izgāztuvju slēgšana un rekultivācija;
 - 10.9. paredzētās darbības īstenošana ķīmiskajā aizsargjoslā ap ūdens ņemšanas vietām.

Būvniecības procesa normatīvais ietvars

Būvniecības procesu regulē:

- Būvniecības likums;
- Vispārīgie būvnoteikumi;
- speciālie būvnoteikumi;
- pašvaldību teritorijas plānojumi.

Būvniecības procedūras jāvērtē paralēli vides atļauju procesiem.

Būvniecības ieceres virzība

Paziņojums par būvniecību

- informēšanas procedūra BIS
- būvdarbi var tikt uzsākti bez būvatļaujas

Paskaidrojuma raksts

- vienkāršotas būvniecības gadījumos
- notiek izvērtēšana un akcepts būvvaldē
- satur informāciju par plānoto būvdarbu apjomu un risinājumiem
- var būt nepieciešams būvprojekts

Būvprojekts

- izstrādājams pēc būvatļaujas saņemšanas
- ietver visus tehniskos risinājumus būvdarbu veikšanai un nodošanai ekspluatācijā

Būvniecības iesniegums + būvprojekts (min. sastāvā)

- nepieciešams būvniecības ieceres izvērtēšanai
- kalpo par pamatu būvatļaujas saņemšanai un projektēšanas nosacījumu noteikšanai

Projektēšanas nosacījumi

- pēc būvvaldes izvērtējuma par ieceres atbilstību teritorijas plānojumam, apbūves noteikumiem u.c.
- būvvaldes noteiktas prasības, kas jāievēro, izstrādājot būvprojektu un saņemot nepieciešamos saskaņojumus (t.sk. prasība saņemt TN, tehnisko pieslēgumu nosacījumi un saskaņojumi)

Būvniecības process Latvijā

1. Būvniecības ieceres sagatavošana

- Tiek izstrādāts **būvprojekts minimālā sastāvā (vai cits nepieciešamais ieceres dokuments)**.
- Tiek izvērtēta ieceres atbilstība teritorijas plānojumam un normatīvajām prasībām.
- Ja nepieciešams, veic sākotnējo ietekmes uz vides izvērtējumu.
- Ja nepieciešams, organizē sabiedrisko apspriešanu.

2. Būvatļaujas saņemšana

- Būvvalde izvērtē iesniegto būvniecības ieceri.
- Ja iecere ir pieļaujama, tiek izsniegta **būvatļauja**.
- Būvatļaujā tiek noteikti **projektēšanas nosacījumi** un citi izpildāmie nosacījumi.

3. Būvprojekta izstrāde

- Pamatojoties uz būvatļaujā noteiktajiem nosacījumiem, izstrādā **būvprojektu apjomā**.
- Saņem nepieciešamos tehniskos noteikumus un saskaņojumus.
- Izpilda būvatļaujā noteiktos projektēšanas nosacījumus.

4. Projektēšanas nosacījumu izpilde

- Būvvaldē iesniedz dokumentus, kas apliecina nosacījumu izpildi.
- Būvvalde veic atzīmi par **projektēšanas nosacījumu izpildi**.
- Būvvalde nav tiesīga būvatļaujā izdarīt atzīmi par projektēšanas nosacījumu izpildi, ja nav izsniegti tehniskie noteikumi vai izsniegtie tehniskie noteikumi ir apstrīdēti vai pārsūdzēti, kā arī ja nav izpildītas tehnisko noteikumu prasības.

5. Būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpilde

- Izvēlas būvdarbu veicēju un būvuzraugu (ja nepieciešams).
- Sagatavo būvdarbu dokumentāciju.
- Būvvalde veic atzīmi par **būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi**.

6. Būvniecības uzsākšana

- Tikai pēc atzīmes par būvdarbu uzsākšanas nosacījumu izpildi drīkst sākt būvdarbus.

Kur var iegūt laiku?

- Būvniecību dalīt un veikt kārtās, ja katra kārtā var loģiski funkcionēt atsevišķi un tas ir tehnoloģiski iespējams (p.: grunts nomaiņa)
- Jau sākotnēji prasīt visus tehniskos noteikumus
- Projektēt paralēli vides procedūrām, negaidot to pilnīgu noslēgumu, ciktāl to pieļauj projekta riski
- Agrīna pieslēgumu jautājumu risināšana (elektrotīkls, gāze, ūdens, kanalizācija)

Piesārņojošās darbības veikšana

Likums par piesārņojumu

- Novēršot un samazinot ietekmi uz vidi (emisijas, resursi, atkritumi), tai skaitā, jau izvēloties darbības vietu
- Ievērojot vides kvalitātes normatīvus, limitus un emisiju robežvērtības
- Veicot piesārņojošas darbības monitoringu
- Sniedzot vides informāciju iestādēm un sabiedrībai
- Informējot un izglītojot darbiniekus par darbības ietekmi uz vidi un cilvēku veselību
- Izvērtējot avāriju riskus, nosakot pasākumus, lai no tām izvairītos
- Ierobežojot piesārņojuma izplatīšanos, tai skaitā, noteiktos apstākļos apturot darbību
- Izbeidzot darbību, tiek atjaunots vides stāvoklis

Attiecas uz visām darbībām, kas var radīt piesārņojumu

Atļaujas piesārņojošās darbības veikšanai

A

Atļauja, integrēta, 150 dienas
Labākie pieejamie tehniskie
paņēmieni
Likuma par piesārņojumu
1.pielikums

B

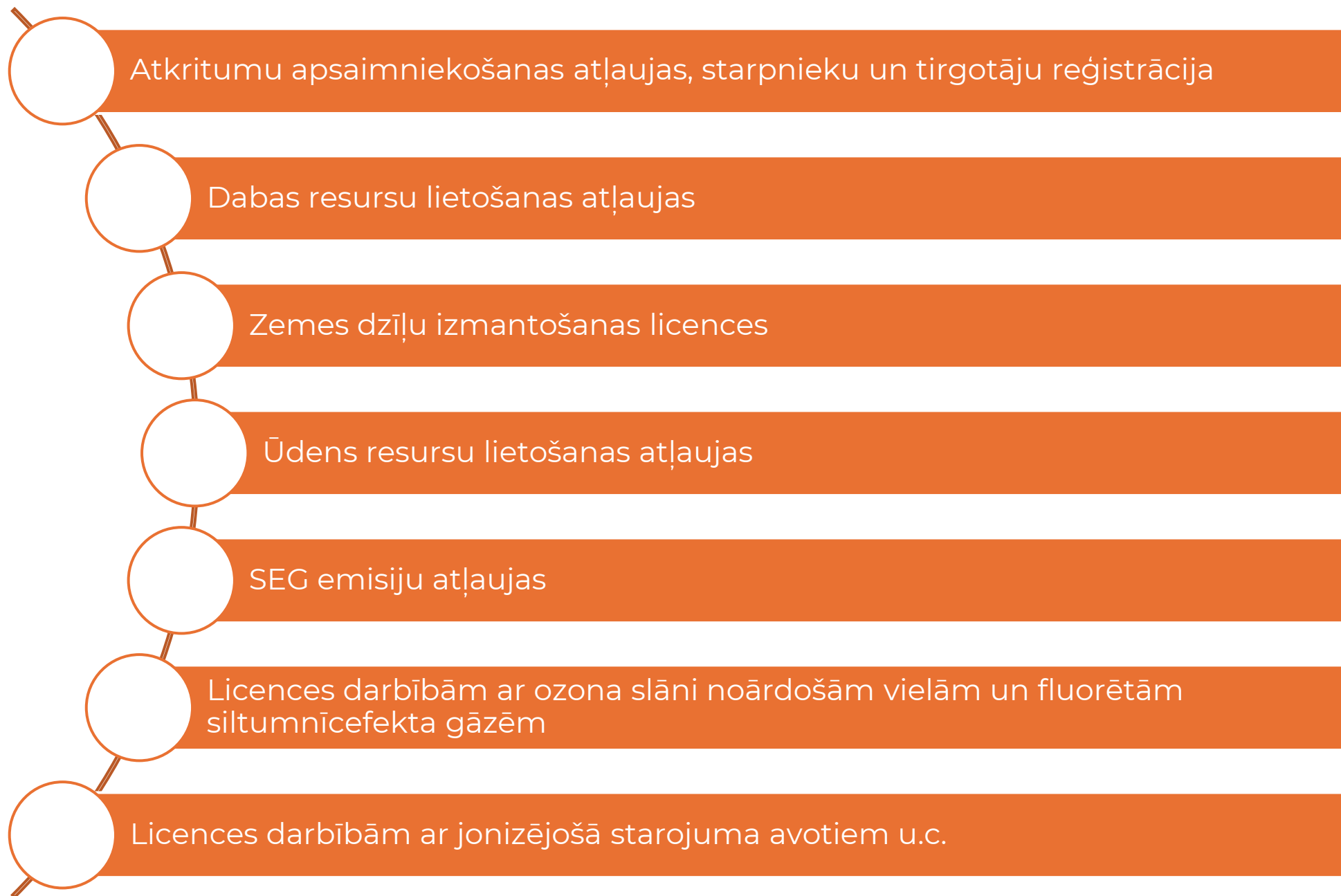
Atļauja, integrēta, 60 dienas
Tīrākas ražošanas pasākumi
MK Nr. 1082 1.pielikums

C

Paziņojums un reģistrācija
MK Nr. 1082 2.pielikums, 30 dienas

- ✓ *Darbības veids un jauda*
- ✓ *Piesārņojuma daudzums un iedarbība*
- ✓ *Risks, ko piesārņojums rada cilvēku veselībai un videi*

Tematiskās vides atļaujas

Teritorijas plānojums

Ja plānotā darbība neatbilst teritorijas plānojumam, risinājumi ir atkarīgi no neatbilstības veida un apmēra.

Iespējamie risinājumi

Pielāgot projektu

- Mainīt darbības veidu, apjomu vai izvietojumu tā, lai tas atbilstu teritorijas izmantošanas noteikumiem.
- Tas parasti ir ātrākais un mazāk riskantais risinājums.

Izvēlēties citu atrašanās vietu

- Ja teritorijā konkrētā darbība nav pieļaujama, var būt lietderīgi meklēt citu zemesgabalu ar atbilstošu zonējumu.

Ierosināt teritorijas plānojuma grozījumus

- Pašvaldība var lemt par teritorijas plānojuma vai lokālpilānojuma izstrādi/grozīšanu.
- Šis process var būt laikietilpīgs (bieži vairāki mēneši vai ilgāk) un negarantē pozitīvu rezultātu.

Izstrādāt lokālpilānojumu

- Atsevišķos gadījumos konkrētai teritorijai iespējams izstrādāt lokālpilānojumu, kas precizē vai maina teritorijas izmantošanas nosacījumus.
- To apstiprina pašvaldība pēc publiskās apspriešanas un nepieciešamajiem saskaņojumiem.

Detālpilānojums (ja piemērojams)

- Dažās situācijās detālpilānojums palīdz precizēt teritorijas attīstības risinājumus, taču tas nevar atļaut tādu izmantošanu, kas ir pretrunā augstāka līmeņa plānošanas dokumentiem.

Neatbilstība teritorijas plānojumam nav automātisks projekta beigu punkts, bet gan būtisks risks, kas jāizvērtē agrīnā stadijā.

Neatbilstošs teritorijas plānojums

- Var vērtēt ietekmes uz vidi
 - IVN mērķis ir novērtēt ietekmi uz vidi, nevis noteikt galīgo teritorijas izmantošanas atbilstību. Praksē IVN vai sākotnējo izvērtējumu var uzsākt vēl pirms visu teritorijas plānošanas jautājumu atrisināšanas.
 - Tomēr:
 - pozitīvs IVN pats par sevi nerada tiesības īstenot projektu;
 - projekta realizācijai joprojām jāatbilst teritorijas plānojumam.
- Nevar izsniegt un saņemt:
 - Vides tehniskos noteikumus
 - Piesārņojošās darbības atļauju

Institucionālā sistēma

Pašvaldība

- teritorijas plānojums, lokālpārvaldes plānojumi
- sabiedrības iesaiste
- infrastruktūras pieejamība

VVD

- atļaujas
- IVN procedūras
- sabiedrības iesaiste
- tehniskie noteikumi
- rūpnieciskie riski
- kontrole un uzraudzība

Būvvalde

- būvniecības process
- sabiedrības iesaiste

Citas institūcijas

- Veselības inspekcija
- Dabas aizsardzības pārvalde
- Valsts meža dienests
- AS "Sadales tīkls" vai AS "Augstsprieguma tīkls"
- Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests

Sabiedrības loma

- Iedzīvotāji neuzticas valstij
- Valsts un pašvaldību institūcijām ir jāspēj izskaidrot sava:
 - loma;
 - atbildības robežas;
 - kā atbildība praktiski tiks īstenota.
- Sabiedrības loma:
 - iesniegt priekšlikumus;
 - izteikt iebildumus;
 - pieprasīt papildu informāciju;
 - pārsūdzēt lēmumus normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā.
- Biomasas un aprites projektu praksē visbiežāk sabiedriskā apspriešana kļūst par kritisku projekta risku tieši IVN procedūrās, teritorijas plānojuma grozījumu gadījumos un atkritumu pārstrādes vai reģenerācijas objektu attīstībā.

Sabiedriskās apspriešanas

Procedūra	Kas rīko? Kas vada?	Kad notiek?
IVN	Rīko un informē - ierosinātājs Vada – pašvaldības pārstāvis!!!	Piemērots IVN
Piesārņojošās darbības atļauja	Rīko un informē - operators Vada – pašvaldības vai operatora pārstāvis!!!	Pirms A kategorijas atļaujas izsniegšanas Pirms B kategorijas atļaujas izsniegšanas • atkritumu sadedzināšanas iekārtām • iekārtām, par kurām VVD vai attiecīgā pašvaldība ir pieņēmusi lēmumu par sabiedrības viedokļa uzklauššanu
Teritorijas plānojums / lokālplānojums	Pašvaldība	Plānošanas dokumentu izstrādes laikā
Būvniecības iecere	Procesu vada - būvvalde (pašvaldība) Informē - ierosinātājs	Ja būvniecības iecere var būtiski ietekmēt apkārtējo vidi (smaka, troksnis, vibrācija vai cita veida piesārņojums) vai kaimiņu intereses

Galvenā atšķirības sabiedrisko apspriešanu vajadzībā

Teritorijas plānojums - vai šādu darbību šajā vietā vispār drīkst paredzēt?

IVN - kāda būs ietekme uz vidi un kā to mazināt?

Būvniecības iecere - kā konkrētā būve ietekmēs apkārtni un iedzīvotājus?

Piesārņojošās darbības atļauja - ar kādiem nosacījumiem iekārtu drīkst ekspluatēt?

Biežāk sastopamie izaicinājumi

- Procedūru ilgums
 - ilgstošas saskaņošanas;
 - papildu informācijas pieprasījumi;
 - IVN termiņi.
- Atšķirīga normu interpretācija
 - materiālu klasifikācija;
 - atļauju piemērošana;
 - tehnisko risinājumu vērtēšana.
- Sabiedrības attieksme
- Institucionālā koordinācija
 - vairāku iestāžu iesaiste;
 - secīgu lēmumu nepieciešamība;
 - atšķirīgas prasības.

Lielākā daļa projektu kavējumu nav saistīti ar tehnoloģijām, bet gan ar administratīvajām procedūrām.

Vide procedūru termiņi kā projekta risks

- Attīstītāji bieži koncentrējas uz būvniecības termiņiem, nepietiekami novērtējot vides atļauju saņemšanas ilgumu.
- Praksē termiņus pagarina:
 - papildu informācijas pieprasījumi;
 - ekspertu atzinumi;
 - sabiedriskās apspriešanas;
 - institūciju noslodze;
 - pārsūdzības.
- Katrs papildu mēnesis rada izmaksas:
 - konsultantu darbs;
 - finansējuma izmaksas;
 - būvniecības sadārdzinājums.

Due diligence – padziļināta izpēte

- Sistemātisks process, kurā pirms lēmuma pieņemšanas tiek izvērtēti riski, atbilstība prasībām un būtiski fakti par projektu, uzņēmumu vai iecerēto darbību.
- Due diligence ietver vismaz:
 - Normatīvo prasību identifikāciju;
 - Nepieciešamo atļauju un saskaņojumu noteikšanu;
 - IVN nepieciešamības izvērtējumu;
 - Teritorijas un dabas aizsardzības ierobežojumu analīzi (p.: funkcionālais zonējums, apbūves un izmantošanas nosacījumi, aizsargjoslas, applūšana);
 - Emisiju, atkritumu un resursu patēriņa izvērtējumu;
 - Vides risku un to mazināšanas pasākumu identificēšanu;
 - Potenciālo izmaksu un laika grafika noteikšanu;
 - Citu ierobežojumu noteikšana, kas var ietekmēt projekta realizāciju.

Kā vēl mazināt riskus?

- Detalizēta projekta plānošana;
- Laika rezerves iekļaušana projekta grafikā;
- Savlaicīga komunikācija ar sabiedrību un kaimiņu teritoriju īpašniekiem.

Agrīna risku pārvaldība parasti ir ievērojami lētāka nekā problēmu novēršana vēlāk.

Kopsavilkums

- Nav viena, vienkārša, ātra un lēta procesa
- Jāvērtē kompleksi – nevis tikai pamatdarbība, bet arī saistītās darbības
- Liels projekts, kura ieviešanai ir jāplāno nepieciešamie resursi
- Daudz iesaistīto institūciju
- Konsultantu kapacitāte un pieejamība
- Sabiedrības reakcija, apstrīdēšanas un tiesvedības var iznīcināt jebkuru labu un vajadzīgu ieceri

Paldies!